

Wandelstokken? Nee, flaneerstokken zijn het. Ze bestaan in alle denkbare materialen, van roggenhuid tot glas, vaak met fraaie greep. Sommige verbergen accessoires waarvoor Sherlock Holmes zich niet zou schamen, zoals een vergrootglas of degen. MTC bezoekt de Amsterdamse antiquair Eduardo Tovar Estrada, connaisseur en gepassioneerd verzamelaar.

Productie Hugo Kusters Fotografie Iris Planting/Studio 5982 Tekst Erik Jager

Monsieur Flaneur

In de loop der decennia zijn ze uitgegroeid tot hét verzamelobject van de Angelsaksische elite: flaneerstokken. Ingenieurs, gouverneurs, industriëlen en bankiers, ze betalen sans gêne flinke prijzen, van tweehonderd tot maar liefst twintigduizend euro. En zelfs meer, als de stok echt uitzonderlijk is. Eduardo Tovar Estrada (52), van huis uit architect, is een van de antiquairs die zich wereldwijd exclusief met flaneerstokken bezighouden. De geboren Colombiaan woonde en werkte in Spanje en Italië voordat hij vijftien jaar geleden in Nederland neerstreek. Hij komt juist terug uit Milaan, waar hij een bijeenkomst voor verzamelaars en liefhebbers bijwoonde. “Er was onder meer een Italiaanse psychiater die een interessante lezing gaf over de rol van de stok in de kerk. Net als hem fascineert het mij hoe een eenvoudig, primitief hulpmiddel zich ontwikkelde tot wapen, gereedschap en vooral statussymbool.”

Flaneerstokken zijn decoratief en dienden om de eigenaar iets in handen te geven. De geschiedenis van de stok gaat ver terug, namelijk naar het moment dat de mens, of zijn voorloper, de eerste pogingen deed om op twee benen te gaan staan. Dat deed hij volgens Tovar Estrada met behulp van een stok of staf. In de loop der jaren ontwikkelde die stok zich, kreeg hij symbolische waarde en werd er steeds meer ook status aan ontleend.

“Het handvat is het belangrijkste onderdeel. De vormen ervan zijn net zo gevarieerd als de materialen: van goud en zilver tot porselein en parelmoer. De ring versterkt de verbinding tussen het handvat en de stok, en is meestal van metaal. De stok zelf werd natuurlijk vaak van hout gemaakt, maar zelfs papier, roggenhuid en de hoorn van een neushoorn zijn gebruikt. Aan de punt zit de schotel of teller, die de steel beschermt en slijtage voorkomt. Meestal is die van metaal, maar hoorn en ivoor komen eveneens voor.”

Stok met een trucje

Bijzonder is de zogenaamde systeemstok: een flaneerstok met een tweede functie, bijvoorbeeld als muziekinstrument of wapen. In de tv-serie *De Wrekers* uit de jaren zestig wandelt John Steed rond met een stok annex paraplu, die met één druk op de knop transformeert tot degen. Rond 1930 is de flaneerstok uit het straatbeeld verdwenen, hoewel Antoine in Parijs en Brigg in Londen nog altijd fraaie exemplaren fabriceren.

Het is een wereld op zich, die van de verzamelaars van flaneerstokken. Ze noemen zichzelf canemaniacs, naar het Engelse woord voor stok: cane – aanvankelijk werden namelijk veel stokken van riet of bamboe gemaakt. Niet lang geleden verscheen er een imposant boek over de flaneerstok: *Vertical Art, The Enduring Beauty of Antique Canes and Walking Sticks* van Roberta Maneker, een Amerikaanse uitgave waarin ook een aantal achttiende-eeuwse stokken te zien zijn die de samensteller in de Amsterdamse zaak van Tovar Estrada verwierf. ►

Boven Flaneerstokken bestaan in een schier oneindige hoeveelheid stijlen en materialen. **Onder (v.l.n.r.)** Franse stok van rond 1910 met een handvat in de vorm van een ijzeren vrouwenbeen, in Amerika ook wel een ‘sexy stick’ genoemd. • Stok met zilveren olifantenkop uit het Wenen van 1910. • Een stok van schildpad, een handvat van ebbenhout: een uiterst chic exemplaar uit Frankrijk, gemaakt rond 1890. **Linkerpagina** Wandelstok-antiquair Eduardo Tovar Estrada.

In achttiende-eeuws Parijs verwachtte men dat het voetvolk opzij ging als er een heer met pruik en stok naderde

“In het fraai geïllustreerde boek zie je de geschiedenis van de versierde stok goed terug. Die begint rond 1650, met Lodewijk de Veertiende, te Versailles. Hij was de eerste die er een ter hand nam en bepaalde dat in zijn aanwezigheid geen enkel hoflid een flaneerstok mocht gebruiken. Na verloop van tijd werden de regels minder strikt en werd sommige edellieden het privilege verleend een flaneerstok te hanteren. En zo werd de stok een onderscheidingssteken van de hoogste klassen, een symbool van de adel. De stok was allang geen wandelsteun meer, hij was verworpen tot statussymbool.”

Democratisering

In de achttiende eeuw ontstond een situatie die ons nu hilarisch voorkomt: bij wet was bepaald dat het volk op de stoep voorrang moest verlenen aan een heer met een hoge pruik en/of rijkversierde flaneerstok. Niet alleen in Frankrijk, ook in Duitsland en Engeland was dit het geval. In de negentiende eeuw democratisert de stok. Een overwinning van het volk op de heersende klasse: een adellijk symbool wordt na de Franse Revolutie gemeengoed. Het is de glorie van de flaneerstok. Tussen 1830 en 1914 worden de stokken fabrieksmatig gemaakt. Experts schatten de productie op een miljoen stuks per jaar. Nagenoeg iedereen bezit er een: er zijn kinderstokken, damesstokken, herenstokken, wapenstokken, beroepsstokken en studentenstokken.

Er is sprake van massaproductie, maar ook zijn er legio unieke objecten. Een echte gentleman heeft in die tijd drie flaneerstokken: een voor de ochtend, een voor de lunch en namiddag en een voor speciale gelegenheden, zoals een bezoek aan de opera. De stok is een modieus object geworden, vergelijkbaar met de stropdas nu. Het gevolg: rond 1870 zijn er talloze gespecialiseerde winkels. Een bijzondere stok mag wat kosten: gerenommeerde huizen als Tiffany, Fabergé en

Lalique maken de meest exclusieve exemplaren. “In flaneerstokken kan ik alles samenvatten. Ze zijn technisch waardevol, omdat ze uit verschillende elementen bestaan die samen één worden. Net als in de architectuur. Daarbij zijn ze zo’n beetje het ideale verzamelobject: niet fragiel, makkelijk te vervoeren, goed op te bergen, eenvoudig tentoon te stellen. Mijn flaneerstokken zijn mijn speelgoed. Mark Twain had gelijk toen hij zei dat het verschil tussen een volwassene en een kind het bedrag is dat men in zijn speelgoed investeert. Die stokken fascineren me omdat ze – als ze zouden kunnen praten – de meest bijzondere verhalen zouden kunnen vertellen. Lange voettochten waren in de negentiende eeuw eerder regel dan uitzondering. De stok maakte heel wat mee, als wandelgezelschap.” ■

Antique Canes Amsterdam, Bloemgracht 58, Amsterdam (06) 10 45 75 42, www.anticuecanesamsterdam.com Kijk voor meer informatie over het boek Vertical Art op www.verticalartcanebook.com. Het is te koop via Amazon.com voor \$ 350.

Boven Al op zijn 24ste begon Eduardo Tovar Estrada in Bogotà in antiek te handelen. **Onder** Het ideale verzamelobject: niet fragiel, gemakkelijk te vervoeren, goed op te bergen en eenvoudig tentoon te stellen.

Bamboestok met gouden ring en een ivoren kabouter die uit een kap van fruit hout verschijnt, Frankrijk (1900).

Flaneerstok van zogeheten letterhout met een gegoten zilveren portret in art-nouveaustijl van Cleo de Mérode, een bekende danseres uit die periode, Frankrijk (1890).

Eikenhouten stok met een handgeceleerde zilveren knop in barokke stijl, Duitsland (1770).

Eikenhouten stok met zilveren ring en een uit eikenhout gestoken portret van een Romeinse soldaat, in zilver ingelijst, Italië (1750).

Ebbehouten stok met gouden ring en een ebbehouten portret van een Noord-Afrikaan met glazen ogen, Frankrijk (1880).

Stok van tropisch hardhout (oliepalmhout of 'malakka') en zilveren ring, met een schaars type handvat, gemaakt van porselein uit de St. Cloud-fabriek, opgericht door Louis XIV, Frankrijk (1730).

Buxushouten stok met handvat, gestoken uit één stuk. In de knoesten zeventien surrealistische gezichten en dieren, Nederland (1750).

Stok van oliepalmbout en daarop een ivoren handvat met een monster dat uit de bek van een draak steekt, Engeland (1662).

Fruithouten stok, zilveren ring en een handvat van barnsteen, Frankrijk (1920).

